

VIII. Hafta:

b) Anselmus (1033-1109): Ortaçağ'ın en güçlü düşünürlerinden biridir. İngiltere'de uzun yıllar (1093-1109) Canterbury başpiskoposluğu yapmıştır. O yüzden kendisine Canterbury'li Anselmus da denilir.

Başlıca eserleri: “*Dialoges de Veritate*” (‘Doğru Üzerine Konuşmalar’), “*De Divinitatis Essentia Monologium*” (‘Yaradanın Özünü Üzerine Monolog’), “*Cur Deus Homo*” (‘Tanrı-İnsan Neden?’) dir.

Anselmus, öğretilerinde Augustinus’un izinden yürümüş, ondan aldığı “Credo ut intelligam” (Anlamak için inanıyorum) önermesine açık ve kesin bir anlam kazandırmış, inancın en yüksek sınırlarını (mysterium) akıl ile temellendirmeye çalışmıştır.

Anselmus’un Tanrı’nın var olduğunu temellendirmek için ileri sürdüğü bir kanıt vardır. Bu, “Ontolojik Tanrı Kanıtı” diye anılır ve çok ünlüdür. Bu kanıt daha sonra On yedinci yüzyılda Descartes da kullanacaktır. Bu kanıt kısaca şöyle ifade edilebilir: “ Tanrı, tanımına göre, ‘en yetkin varlık’ tır. Onun bir kez var olduğunu, bir kez de var olmadığını var sayalım. Tanrı’nın var olmadığını düşünürsek, onun ‘en yetkin varlık’ olmadığı ortaya çıkar; çünkü kendisinden ‘var olmak’ niteliği eksilmiştir. Böylece, Tanrı eksik bir varlık olmuş olur. Bu da, Tanrı tanımını ile çelişir. Öyleyse, ‘en yetkin varlık’ olan Tanrı’nın “var olması” gerekir.”

Dikkat edilirse, burada, sadece, ‘Tanrı’ kavramından Tanrı’nın varlığı çıkarılmaktadır. Bu kanıt, Platon’un felsefesiyle de sıkı sıkıya ilgilidir. Bu ontolojik Tanrı ispatına daha Anselmus’un sağlığında itiraz edilerek ‘bu usulle hemen hemen her şeyin varlığını ispat etmek mümkün olur’ denmiştir. Anselmus ise bu itirazları şöyle karşılamıştır: “Tanrı kavramından başka bütün diğer kavramlar, objeleriyle sınırlandırılmışlardır. Sadece ‘Tanrı’ ‘mutlak varlık’ olarak düşünülebilir. Kendilerine, ‘zümrüd-ü anka kuşu’ gibi, hiçbir obje tekabül etmeyen kavramları düşünebiliriz. Roma’yı hem var hem yok diye tasavvur edebiliriz. Ama, Tanrı’yı hem var hem yok diye düşünemeyiz; çünkü O, ‘mutlak varlık’ tır”.

Anselmus, bu rasyonalist tutumunda öyle ileri gider ki, incarnation dogmasını, yani Tanrı’nın İsa Mesih kılığında cisimleşerek, kurtuluşu sağlamış olduğu inancını da mantıkla temellendirmeye ve kanıtlamaya çalışır. Böylece, dogmayı yani dini kavramsal bir şema haline getirir; dinsel yaşantı yerine salt bir mantık yapısı koymuş olur. Bu nedenle, ona, (dolayısıyla, felsefeye, akla ve mantığa) karşı olanlar, Ortaçağ’da mistisizme bağlanmışlar, böylece, dogmayı kavramlaştırmaktan kurtarıp, hep canlı tutmaya çabalamışlardır. Onun şahsında tipik

mümessilini bulan Skolastiğin ilk devresi için karakteristik olan yön, zaten, bu dönem felsefesinin, dinin son sırlarını da akılla temellendirmeye kadar giden bir ilahiyattan ibaret oluşudur. “İnandığımı sonradan aklın da aydınlattığını görmek için inanıyorum” diyen bu dönemdeki düşünürler için, iman öncedir; ama bilmek de düşünmektir. Şöyle ki: ancak, insan zihnindeki Tanrı kavramı ile Tanrı’nın varlığı aynı şey olduğu takdirde, ontolojik kanıt sonuç verecektir.

c) Roscelinus (1050-1125): Ortaçağ nominalizminin kurucusudur; yani bir nominalisttir. Tümel kavramların gerçekliği olmadığını, onların sadece ağızdan çıkan bir ses olduğunu savunur. Gerçekten var olan, ona göre, şu tek tek nesnelere. Roscelinus’un başlattığı bu anlayış, bu nominalist yaklaşım, bundan böyle, bütün Skolastik felsefe boyunca sürececek bir tartışmaya yol açacaktır. Sonunda ağır basarak Skolastiğin çözülmesinin başlıca nedeni olacaktır.